

θάτερον treba prevesti “različitost”, a ne “drugost”, no mislim da to nije u skladu s onim što nalazimo u *Sofistu*. U 47c5 čitam “isti je zbor i o glasu i sluhu” i ne razumijem smisao — ne znam zašto se ὁ αὐτὸς λόγος prevodi “isti zbor”, a ne “isti argument” ili “isto objašnjenje”? U 51c3 ἀλήθεια je hrabro, ali i s punim opravdanjem prevedena kao “zbilja”. U 53e1 uz imenicu “tijela” nije preveden pridjev “najljepša” (κάλλιστα, ili “najsavršenija”). U 56c3 rečenica počinje καὶ δὴ καὶ ..., a to je nekada jako teško prenijeti u suvremene jezike. Ipak bi bilo bolje “A osobito što se tiče...”, nego “A što se tiče...” (slično u 57c1). U 86b2 ἔξις bolje je prevesti “stanje” nego “ustroj”. Tako i 86e1, jer iz nastavka teksta jasno je da ni kod Platona duševne bolesti ne nastaju samo zbog tjelesnoga ustroja.

Filološki komentar počinje od 22d6. Autor dakle od 17a1 do 22d6 ne vidi nikakve filološke dileme. Na filološki komentar upućuje bilješkama u prijevodu, ukupno 97 bilješki na 68 stranica. Zaista fascinira s kolikom je pozornošću Damir Barbarić proučavao Platonov izvorni tekst. U bilješkama su obradene mnoge rukopisne varijante i filološke rasprave *ad locum*, ali isto je tako detaljno proučeno 24 prijevoda *Timeja* na 10 europskih jezika, na mnogim spornim mjestima citira te prijevode. U tom je dakle nadmašio i Tomislava Ladana. U bilješci 158 (ad 60e1–2) autor smatra da riječ νόμου u izrazu κατὰ λόγον νόμου treba izostaviti jer je nemoguće da potječe od Platona, no ipak prevodi “prema riječi zakona”. Grčki tekst nije ponovo složen, nego je samo preuzet od Burneta i pretiskan. Zato kada Barbarić primjerice u bilješci 193 (ad 90c3) prihvaća Cornfordovu emendaciju ἀνθρωπίνη φύσις umjesto ἀνθρωπίνη φύσει, to nije vidljivo u paralelnom grčko–hrvatskom dijelu, pa može zbuniti.

Filozofski komentar je najopsežniji. Obuhvaća 127 stranica. Nije komentar *ad locum* i zapravo predstavlja samostalnu cjelovitu raspravu o Platonovoj

filozofiji u *Timeju*. U prezentaciji Damir Barbarić ne slijedi redosljed tema kako nalazimo u dijalogu. Odlučio se je za redosljed izlaganja koji preporučuje sam Timej, a to je onaj koji odgovara samoj stvari. Primjerice, tek nakon što je prikazan proces oblikovanja svjetske duše, može se početi govoriti o nastanku tijela. Zato je redosljed tema sljedeći: povijesnost, mit i vjerojatni govor, bog proizvođač, uzrok i svrha tvorbe svijeta, ideja živoga bića, duša svijeta, matematičko–harmonikalni ustroj duše svijeta, tijelo svijeta, prostor, nužnost, čovjek kao nebeska biljka. Raspravu karakteriziraju dvije osobine. S jedne strane vrhunsko poznavanje teksta i gotovo neiscrpane sekundarne literature, koju često citira opširno, kao da se nalazi u stalnom dijalogu s pojedinim autorima. S druge strane Barbarić izbjegava bilo kakve definitivne zaključke. Svoje prilično zahtjevno tumačenje smatra samo pokušajem da se zajedno s bezbrojnim drugim ljubiteljima Platonove filozofije približi onomu što je Platon zaista htio reći.

Barbarićevo izdanje Platonova *Timeja* vrhunsko je znanstveno djelo, nastalo dugogodišnjim strpljivim radom na razumijevanju grčkoga teksta, dotjerivanju prvoga hrvatskoga prijevoda i rješavanju mnogih filoloških dilema te na koncu prezentiranjem cjelovitoga tumačenja toga dijaloga. Izdanje sadrži elemente koji će mnogim čitateljima otvoriti put prema razumijevanju Platonove filozofije.

Josip Talanga

Ivan Koprek (ur.), *Migracije, ekonomija i poslovna etika*. Zagreb: Filozofsko–teološki institut Družbe Isusove, 2020, 250 str.

Krajem 2020. godine objavljen je novi zbornik radova interdisciplinarnе znanstvene konferencije Centra za poslovnu etiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu naslovljen *Migracije, ekonomija i poslovna etika*. Centar u sklopu svojih godišnjih simpozija nastoji biti u tijeku s aktualnostima,

a početkom godine, kada je ovaj održan, pitanje migracija bilo je dominantna tema. U knjizi su radovi trinaestero sudionika simpozija, a svatko od njih problematiku migracija obradio je na svojstven način, ovisno s kojega polja društveno-humanističkoga istraživanja dolazi.

U prvom po redu tekstu, koji potpisuje Ivan Koprak, pod naslovom *Put — arhetip ljudske egzistencije* autor piše o migracijama kao o jednom antropološkom egzistencijalu i političkom problemu. U metaforičkom smislu “put” se promatra kao integralni dio i slika ljudskoga života. “Put” možemo sagledati i u okviru odnosa religije, mitologije i filozofije. Političko-moralne implikacije “antropološkoga egzistencijala” — “biti na putu”, putnik, prognanik (izbjeglica), gost — također imaju veliku važnost. Zaključuje da su pojmovi čovjeka putnika, migranta, izbjeglice, azilanta, prognanika, kao i mnogi drugi, antropološka i egzistencijalno-politička top tema, a može se reći i svojevrсни ispit ljudske humanosti, koji se prepoznaje u čovjekovu “egzistencijalu” kao arhetipu puta.

S teoloških pozicija piše Taras Barščevski o izrazu *tudinac*, koji se na puno različitih mjestima spominje u Svetom pismu. U tekstu pod naslovom *Stranac u kući: blagoslov ili prijetnja?* analizira starozavjetnu i novozavjetnu terminologiju. U okviru Staroga zavjeta bavi se identitetom stranca te definiranjem toga pojma. Proučavajući Novi zavjet Barščevski navodi detaljnu statistiku pojavljivanja pojedinih termina za izraz *stranac*. Zaključuje da stranac može prestati biti prijetnja i neprijatelj jer upravo zahvaljujući njegovoj prisutnosti otkrivamo svoj identitet domaćina koji pruža pomoć i podršku, pa ga tako zaista ponekad možemo doživjeti i kao naš blagoslov.

Tekst Stijepe Stjepovića pod naslovom *Neprava i progonstvo u srednjovjekovnom epu na primjeru Pjesme o Cidu* raspravlja o pojmu nepravde u književnom tekstu temeljenom na biblijskom nasljeđu. Cid kao povijesno-književni

lik našao se je u ulozi lutajućega ratnika redovnika, a krajnje neugodne i bolne događaje dočekao je spreman. Taj književni motiv donosi jedan lijep primjer kako vrlina razboritosti upućuje na prihvaćenje nepravednoga izгона, u čemu pomaže vrlina jakosti, koja ne dopušta srdito ili osvetničko reagiranje.

Pravnim pitanjima migracija, a napose azila, Ivana Đuras pristupila je tako da je analizirala azil u normativnom smislu i to dvojako: azil kao prvi i azil kao pravi cilj migracije. Osvrće se na hrvatsko zakonodavstvo i zakonodavstvo Europske unije. Tražitelj je azila stranac koji podnese zahtjev za azil o kojem nije donesena izvršna odluka, a azilant je izbjeglica koji ispunjava određene zakonske uvjete. U pravnoj regulativi azil je zaštita kojom se ostvaruje ustavna odredba o pružanju utočišta izbjeglici u Republici Hrvatskoj, na temelju odluke nadležnoga tijela o ispunjavanju uvjeta iz članka 4 Zakona o azilu.

Željka Maurović Benko, pozivajući se na etičke, ekonomsko-demografske i geopolitičke čimbenike, a pritom navodeći i neke države, nastoji opisati kako se pojedino područje suočava s prihvatom izbjeglica. Nama je najzanimljivije područje na kojem živimo, teritorij Europske unije. Autorica piše da su različite zemlje Europske unije različito reagirale na dolazak izbjeglica, što je evidentan problem, jer nije razvijena zajednička, jedinstvena politika zemalja članica.

U sklopu etike Paula Tillicha, Nediljka Rogošić piše o njegovu osobnom neposrednom iskustvu emigracije. Iz Tillichovih razmišljanja upečatljive su dvije rečenice o kojima bi svatko mogao dobro promisliti, pogotovo ako se nademo u situaciji da smo primorani emigrirati ili imamo oko sebe ljude koji su emigranti. “Svugdje u svijetu postoji nebo, zrak i oceani!”, prva je misao. A druga glasi: “Što mogu ponuditi novoj zemlji u koju dolazim i uz koje uvjete sam spreman svoje znanje i iskustvo podijeliti ili razmijeniti s drugima?”

Katica Knezović također se bavi etičkim pitanjima u svojem tekstu pod naslovom *Etika odgovornosti u suvremenim ekonomskim migracijama*. Etika uvjerenja i etika odgovornosti dva su krila istoga društveno-političkoga bića kojim se vlade i pripadne države institucije vode u rješavanju pitanja migracija i u odnosu prema migrantima. Knezović posebno naglašava da je vrlo važan pristup neodvratan pogleda od potreba migranata u njihovoj nevolji. To je *ethos* ne samo kršćanina, nego *ethos* čovjeka u njegovoj stvarno življenoj humanosti.

O već duže vrijeme vrlo aktualnom fenomenu *sweatshops* u svojem radu piše ekonomistica Ratka Jurković. U prvom redu, *sweatshops* otkriva tamnu stranu migracija. U spletu negativnih okolnosti u vezi s migracijama eksploatacija je migrantskoga rada u takozvanim *sweatshops* tvornicama, gdje zaposleni rade u teškim uvjetima i uz niske plaće. Jurković je ukratko predstavila fenomen *sweatshops* kroz povijesni razvoj, koji je od svojih početaka povezan sa zapošljavanjem migrantske radne snage.

Migracije i globalizacija naslov je teksta Josipa Milića, koji se fenomenom migracija pozabavio s malo drugačijim predznacima: u obzir je uzio mitove i činjenice, te predrasude i stereotipe. Migracije i migranti po njemu su u službi raznih politika, te spominje i razne strahove koji su se pojavili u Europi dok se migracije odvijaju pred našim očima u neposrednoj blizini. Također, zastupa tezu da Europa nije izgubila svoj kršćanski identitet zbog izbjeglica, nego zbog svojih vlastitih slabosti i kršćanskih raskola.

Snježana Gregurović u svojem radu donosi sociološku analizu pozadine politike integracije imigranata u zemljama europskoga gospodarskoga prostora. Za europske su zemlje karakteristična tri modela integracijskih politika. Gregurović piše kako je u dokumentima Europske unije istaknuto da je integracija shvaćena kao dvosmjernan proces utemeljen na uzajamnim pravima i odgovarajućim obveza-

ma legalno naseljenih državljana trećih zemalja i društava primitka koja pružaju potpunu participaciju imigranata.

Etnologinja Jasna Čapo prikazuje jedan povratnički društveni angažman. Čapo opisuje konkretan primjer iseljenika povratnika i njegovo cjelokupno djelovanje. Autorica se u radu oslanja na kvalitativno-etnografsko istraživanje pojedinačnih slučajeva metodom nestrukturiranih i polustrukturiranih intervjua s povratnicima u Hrvatsku. Migrantska priča dio je istraživanja koje se provodi od 2008. godine, a njezini sugovornici nisu politički aktivni.

Tanja Trošelj Miočević ukratko je ocrtala djelovanje Centra za istraživanje hrvatskoga iseljeničtva, koji je od osnutka organizirao nekoliko iseljeničkih kongresa. Kako je Hrvatska politička emigracija kroz političke stranke i pokrete imala važnu ulogu u društveno-političkim događajima koji su se odigrali u Hrvatskoj u 20. stoljeću, značenje je Centra neupitno.

Na kraju ovoga prikaza radova o migracijama netko bi mogao cinično primijetiti da s obzirom na protekle 2020. godinu, u kojoj su nas snašle mnoge druge neprilike, migracije se i ne čine tako veliki i posebno gorući problem. No, mišljenja sam da ih i ne moramo smatrati isključivo problemom. I upravo tako, ako ih prihvatimo kao konstantnu pojavu od kada je svijeta i vijeka, jednostavno se trebamo naučiti živjeti s njima. Tekstovi u knjizi daju nam dublji uvid, i pokušaj su da migracije bolje shvatimo i s većim razumijevanjem pratimo događaje oko nas.

Rozalija Bregović Pračić

Daniel Susskind, *A World Without Work: Technology, Automation, and How We Should Respond*. New York: Metropolitan Books, 2020, 320 pp.

The book *A World Without Work: Technology, Automation, and How We Should Respond* was written in 2020 by Daniel Susskind who had earlier worked in the British Government, and who